

PRIPRAVENOSŤ VYSOKÝCH ŠKÔL A PODIEL ICH ABSOLVENTOV NA ROZVOJI VEDOMOSTNEJ SPOLOČNOSTI

Emil ČERKALA

READINESS OF UNIVERSITIES AND PROPORTION THEIR GRADUATES ON THE MATURITY OF THE SOCIETY

Abstract

A prerequisite for further economic development of a democratic society rests in a knowledge society. Workers holding the knowledge will be determined a character of society it means will be determined its development and social profile.

The knowledge society has well assumptions to change not only the economic performance of the society, but also will participate on changes in the living and working conditions and total way of life.

The emphasis and responsibility the knowledge society is laid on education. From the quality of education will unfold activities of the society as a prerequisite for overall development of the knowledge society.

Key words: *knowledge society, statement program of the government, education, information technologies, economic performance of the society.*

Úvod

Vedomostná spoločnosť býva definovaná ako spoločnosť, ktorá je tvorená individuálnymi i kolektívnymi vedomosťami a ich organizáciou.

Vláda SR považuje formovanie vedomostnej spoločnosti za svoju prioritu ako vyplýva z Programového vyhlásenia, pretože len takáto spoločnosť je predpokladom demokratického rozvoja, vedecko-technologického pokroku, hospodárskeho rastu a sociálneho zabezpečenia, zamestnanosti a rastu.

Predmetom záujmu vedomostnej spoločnosti sú vedomosti hodnotené ako najproduktívnejší ekonomický zdroj a nevyčerpateľná surovina s možnosťou ich využívania individuálne i kolektívne.

Pracovníci disponujúci vedomosťami nebudú tvoriť v rámci vedomostnej spoločnosti väčšinu, ale budú len spoločenskou skupinou, ktorá bude určovať charakter spoločnosti budú rozhodovať o jej rozvoji a sociálnom profile. Získajú prístup k zamestnaniu a spoločenskému postaveniu prostredníctvom vzdelania. Výsledkom toho sa vzdelávanie stáva ústrednou oblasťou a škola kľúčovou inštitúciou s rozhodujúcou spoločenskou zodpovednosťou. Vedomostná spoločnosť má všetky predpoklady zmeniť nielen ekonomickú výkonnosť spoločnosti, ale bude sa podieľať na zmene životných a pracovných podmienok a spôsobu života.

Dôraz i zodpovednosť vedomostnej spoločnosti je položená na vzdelávanie. Od kvality vzdelávania sa budú odvíjať aktivity spoločnosti, prístup k informačným a komunikačným technológiám, prístup k informáciám, rozvoju poznatkovej ekonomiky ako nevyhnutným zdrojom a predpokladom celkového rozvoja znalostnej spoločnosti.

V krátkom zamyslení o štúdiu teda vzdelaní a vzdelávaní študentov na vysokých školách chceme pripomenúť niektoré skutočnosti, ktoré sú známe početnej skupine pedagógov avšak sa v systéme školstva opomínajú. Štúdiom na vysokých školách je pre študentov bezplatné, okrem externistov a tých, ktorí opakujú ročník.

Umožňuje to Ústava SR (Úst. zák. č.460/1992 Zb.) z dikcie Čl. 42 ktorej vyplýva, že každý má právo na vzdelanie. Občania majú právo na bezplatné vzdelanie v základných školách a stredných školách, podľa schopností občana a možnosti spoločnosti aj na vysokých školách. Znamená to, že ekonomická situácia v štáte nebola a nie je zákonodarcom ľahostajná.

Z pragmatického hľadiska je žiaduce si vymedziť niektoré základné pojmy, ktoré sú determinujúce pre ozrejmienie predkladanej problematiky.¹

¹ *Vzdelanie predstavuje súhrn poznatkov, poznania, znalosti a vedomosti, ktoré získal jednotlivec školským vzdelaním, seba vzdelávaním, nadobudnutím životných a pracovných skúseností. Súčasťou vzdelania je aj osvojenie si cudzích myšlienok. Vzdelanie je možno nadobudnúť v procese vzdelávania.*

Získanie poznatkov je výsledkom poznávacieho procesu (i vedeckého výskumu), realizáciou cieľa poznania t.j. analýzy predmetov, javov, procesov, skutočností a vzťahov, ktoré sú spracované predmetom poznania. Poznanie je proces odrazu a re produkcie skutočností v myslení pri využití logických operácií - analýzy, syntézy, dedukcie, indukcie, zovšeobecnenia abstrakcie a ďalších. Pre poznávaciu činnosť sú rozhodujúce tri faktory: empiria, experiment a rozumové (logické) závery. Poznanie je pravdivé natoľko nakoľko sa zhoduje so skutočnosťou.

Znalosti odzrkadľujú získané poznatky v procese poznania, ktoré sú využiteľné v kognitívnych operáciách v interakciách s riešenými prípadmi.

Rozbor problematiky

Podľa zákona o vysokých školách (§ 100 zák. č.131/2002 Z.z.) vysoká škola vytvára všeobecne prístupné akademické prostredie aj vytváraním zodpovedajúcich podmienok štúdia pre študentov so špecifickými potrebami bez znižovania požiadaviek na ich študijný výkon.

Za študenta so špecifickými potrebami sa považuje študent so zmyslovým, telesným a viacnásobným postihnutím, s chronickým ochorením, so zdravotným oslabením, s psychickým ochorením, s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami, s poruchami učenia.

Študent predkladá na účely vyhodnocovania jeho špecifických potrieb a rozsahu podporných služieb najmä lekárske vysvedčenie nie staršie ako tri mesiace, ktorým je najmä lekársky nález, správa o priebehu a vývoji choroby a zdravotného postihnutia, alebo výpis zo zdravotnej dokumentácie, alebo vyjadrenie psychológa, logopéda, školského psychológa, školského logopéda alebo špeciálneho pedagóga.

V uvedených dokumentoch sa neuvádza spôsobilosť či nespôsobilosť uchádzača na zvolené štúdium.

Zorientovanie sa v zvolenom študijnom programe má poskytnúť v zmysle zákona o vysokých školách koordinátor pre študentov so špecifickými potrebami. Spravidla je to už neskoro a študent s prípadnou doporučenou zmenou nemusí súhlasiť. Domnievame sa, že je to v rozpore s Čl. 42 Ústavy SR z dôvodu ktorého vyplýva, že občania majú právo na bezplatné vzdelanie, **podľa schopností občana a možnosti spoločnosti** aj na vysokých školách. Posúdenie schopnosti na štúdium zostáva len na uchádzačovi.

I v prípade, že študent príslušný program ukončí nemôže fyzicky potom profesiu vykonávať. Napr. autista, ktorý nevie pri čítaní sa udržať v čítanom riadku, alebo si zamieňa písmena ťažko asi môže byť manažérom vo verejnej správe, alebo v iných právnych subjektoch. Je potom investícia na takého študenta zbytočne vynaložená štátom. Nemám v úmysle diskriminovať študentov so žiadnym ochorením, je však na spoločnosti, ale aj mladých či by pre nich nebolo vhodnejšie sa venovať iným profesiám, remeslám kde by mohli sa zaskvieť ako uznávaní odborníci, umelci a pod.

Druhú skupinu vytvárajú študenti, ktorí dosahujú veľmi nízku úroveň stredoškolských vedomostí a štátneho jazyka hraničiaceho až s jeho neznalosťou. Zvlášť sa to negatívne prejavuje u tých uchádzačov, u ktorých je štátny jazyk aj materinským jazykom. Nízka stredoškolská vedomostná úroveň študentov sa odzrkadľuje negatívne na úrovni absolventov VŠ. Spoločnosť by sa mala zamyslieť či vysoké školy, univerzity budú produkovať vzdelanostnú kvalitu a lebo nevzdelanú kvantitu.

V spoločnosti nie je regulatív pre prijímanie počtu uchádzačov na jednotlivé študijné programy. Úspešnosť študijných programov sa hodnotí podľa uplatnenia absolventov v praxi. Nikto štatisticky nesleduje, či absolvent sa zamestnal vo vyštudovanom programe, ale či sa zamestnal. Dochádza potom k tomu, že napr. lesný inžinier predáva okuliare, absolvent ochrany prírody a krajiny pečie chlieb a pod. Takto hodnotiť úspešnosť študijných programov je scestné.

Je treba uvítať prepojenie vysokých škôl s trhom práce a identifikovať a podporiť tie študijné programy, ktoré sú najžiadanejšie trhom práce v podnikovej sfére, najmä v odvetviach s vysokou pridanou hodnotou pre hospodársky rast SR.

Okrem vymedzených 200 študijných programov identifikovaných v Národnom projekte ako perspektívne pre trh práce, je potrebné sa zaoberať aj ostatnými študijnými programami a ich prepojenia s praxou. Volanie po prepojení štúdia s praxou je opodstatnené, dáva študentovi široký rozhľad o svojom ďalšom zameraní a uplatnení a realizáciu nadobudnutých vedomostí v škole.

Pre uplatnenie absolventa, študijných programov prírodovedeckého, technického, ale aj humanitného zamerania, na trhu práce nám skúsenosti napovedajú o nevyhnutnosti absolvovania odbornej praxe (stáži, brigád,) v organizáciách, v ktorých študent môže uplatniť, respektíve overiť a doplniť si teoretické vedomosti nadobudnuté počas štúdia. Pozornosť takejto forme rozširovania poznania u študentov by mali venovať predovšetkým fakulty, kde takáto prax nie je zavedená.

Úlohou praxe je aktívne zapojenie študenta do činnosti pracoviska organizácie, ktorého náplň korešponduje s obsahom konkrétneho študijného programu.² Pre tento účel by mali byť uzatvorené zmluvy medzi vzdelávacími inštitúciami a organizáciami. Prax by mala patriť medzi hodnotené ukazovatele vzdelávacieho procesu vzdelávacej inštitúcie.

Podiel na kvalite úrovne prepojenia teórie s praxou nesú aj samotní pedagógovia. Súčasná situácia umožňuje študentovi absolvovať tretí stupeň vzdelania a zostáva na škole. Pri akejkolvek úcte k mladým, je treba zdôrazniť, že takýto pedagóg nikdy nevidel, nezažil ako prebieha výrobný proces. Nepozná stroje a zariadenia, a ak tak len z literatúry a v lepšom prípade z exkurzie. Takto vyzbrojený vedomosťami učí ďalšiu generáciu, pričom mnohokrát nevie rozoznať podstatné od nepodstatného. Ako príklad môžem uviesť: pedagóg, ktorý učí technológiu zvárania pozná systémy spájania materiálov len

Vedomosti sú štúdiom (učení) nadobudnuté poznatky o poznávacích procesoch, v ktorých sa odráža úplné, vyčerpávajúce poznanie skutočnosti t.j. objektívnej pravdy pretransformované do myslenia toho, kto si ich osvojil.

² Pod praxou rozumieme cieľavedomé konanie respektíve spôsob konania, činnosť, ktorá zodpovedá niektorej teórii, zavedeným pracovným postupom, vykonávanie odbornej činnosti s cieľom nadobudnutia skúsenosti a aplikovania teoretických poznatkov o poznávacích procesoch v praktickom využití.

z učebných pomôcok a prednášok. Sám jednotlivé zariadenia nepozná, nikdy ich nevidel. Takýto pedagóg má učiť, vedecky tvoriť, viesť výskum???

Obdobne by sme mohli povedať o rôznych odbornostiach. Každý pedagóg, ktorý prešiel niekoľkoročnou praxou konštatuje, že prax je z hľadiska vedomostí druhou vysokou školou. Toto konštatovanie týka sa činnosti vo všetkých rezortoch. Nestojí za úvahu prijímať na pedagogické miesta takých pracovníkov, ktorí prešli minimálne 3-5ročnou praxou?

Kvalita i kvantita vedomostí absolventov po ukončení štúdia ak sa nezamestnajú vo vyštudovanom programe z pohľadu odbornosti pomaly sa znižuje. Osvedčený systém postgraduálneho štúdia (4 semestrálne so záverečnou prácou a komisionálnou skúškou, ktorá by mohla byť i štátnou skúškou) vypadol zo zákona o vysokých školách. Systém umožňoval prehĺbiť a zdokonaľiť si teoretické vedomosti vo zvolenej profesii a to z pohľadu nadobudnutých skúseností z praxe. Zamestnávateľ vždy prejavoval záujem na udržaní i zvyšovaní kvalifikácie svojich zamestnancov. Zrejme také riešenie by sa malo premietnuť aj do osobného ohodnotenia práce zamestnanca.

Túto požiadavku na udržanie kvality vedomostí absolventa by mal riešiť zákon o vysokých školách. Odvolávať sa len na možnosti v rámci celoživotného vzdelávania je podľa nášho názoru nepostačujúca.

V spoločnosti by sme mali využiť všetko čo v minulosti sa preukázalo životaschopné a to bez ohľadu na dispozície v rámci EÚ, len tak môžeme naplňať myšlienky vedomostnej spoločnosti.

Záver

V rámci zákona o vysokých školách riešiť:

1. Umožniť vzdelávanie študenta so špecifickými potrebami a to na základe záverov a odporúčaní lekára a psychológa, poprípade koordinátora pre študentov so špecifickými potrebami, ktorý dobre pozná obsah príslušného študijného programu. Je nepostačujúca len konštatácia –nález zdravotného stavu popísaného odborníkmi.
2. V rámci prijímacieho konania zaviesť povinné overenie vedomostí uchádzačov o štúdium.
3. Zmeniť v nadväznosti na bod 2. financovanie vysokých škôl a to bez ohľadu na počty uchádzačov.
4. Zaviesť zákonom povinnú prax pre študentov všetkých t.j. troch stupňov vzdelávania v rozsahu minimálne po 1 kalendárnom mesiaci.
5. Zaviesť prostredníctvom zákona povinnú znalosť štátneho jazyka uchádzačov o vysokoškolské štúdium.
6. Zaviesť regulatívy potrieb absolventov z jednotlivých študijných programov pre spoločnosť. Nadstavy študentov v jednotlivých študijných programoch riešiť samofinancovaním uchádzačmi. Domnievame sa, že je to v súlade s dikiu Ústavy SR podľa ktorej : „Občania majú právo na bezplatné vzdelanie v základných školách a stredných školách, podľa schopností občana a možnosti spoločnosti aj na vysokých školách.“
7. Povinne vyžadovať pri výberových konaniach na miesta pedagógov absolvovanie 3-5 rokov praxe v danom odbore; inak zostaneme len pri konštatácii, že prepojenosť vzdelávania a praxe zaostáva za domácimi požiadavkami a požiadavkami EÚ.
8. Obnoviť postgraduálne vzdelávanie pre absolventov, jeho podmienky môžu byť sprísnené vzhľadom k požadovanému účelu - prehĺbiť a zdokonaľiť si teoretické vedomosti vo zvolenej profesii a to z pohľadu nadobudnutých skúseností z praxe.
9. Pre skvalitnenie vedomostnej úrovne študentov zmeniť doterajšiu prioritu vysokých škôl (vedecký výskum, karenty) a to i v oblasti financovania a to takým spôsobom, že výučba a vedecký výskum budú z pohľadu štátu i školy vyvážené. Netýka sa to výskumno-vývojových pracovísk.
10. Pre vedecký výskum určiť priority riešení na obdobie cca 5 rokov a na to zabezpečiť financovanie projektov v dlhšom časovom horizonte 4-5 rokov (najmä pokiaľ ide riešenie prírodovedných úloh).

Školstvo si zaslúži systémové riešenia, ktoré síce nie všetkým budú vyhovovať, ale rozvoj spoločnosti si to vyžaduje i z pohľadu udržania vzdelanostnej úrovne do budúcnosti.

Vylúčme konania vedúce k anarchii a striktnie trvajme na systémových riešeniach i keď pre niektorých to môže evokovať porušenie princípov demokracie. Demokratické princípy nie sú princípmi anarchie.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- Čerkala, E. - Lalík, V., 2012: Pracovné prostredie v praxi environmentálneho manažéra. - Zvolen : Technická univerzita vo Zvolene, Učebnica, ISBN978-80-228-2393
- Čerkala, E., 2005: Objasňovanie príčin negatívnych udalostí a javov v environmente za využitia postupov kriminalistiky. Vydavateľstvo Technickej univerzity vo Zvolene, s.62, ISBN80-228-1568-3
- Čerkala, E. -Lalík, V., 2008: Krátky slovník výrazov, definícií a pojmov z environmentálneho práva. - Vydavateľstvo Technickej univerzity vo Zvolene. s.163, ISBN 978-80-228-1865-0

ADRESA AUTORA

JUDr. Emil Čerkala, PhD.,

Fakulta ekológie a environmentalistiky Technickej univerzity vo Zvolene, Katedra UNESCO, 960 01, Slovenská republika,
e-mail: cerkala @tuzvo.sk

RECENZIA TEXTOV V ZBORNÍKU

Recenzované dvomi recenzentmi, členmi vedeckej rady konferencie. Za textovú a jazykovú úpravu príspevku zodpovedajú autori.

REVIEW TEXT IN THE CONFERENCE PROCEEDINGS

Contributions published in proceedings were reviewed by two members of scientific committee of the conference. For text editing and linguistic contribution corresponding authors.